

Miljenko Belić

U ZAGREBU ĆE SE ODRŽATI MEĐUNARODNI MARIOLOŠKI I MARIJANSKI KONGRES

Kao što je poznato, od 6. do 11. kolovoza ove godine održat će se u Zagrebu šesti međunarodni mariološki kongres.¹ Te kongrese organizira *Academia Mariana internationalis*, kojoj je središte u Rimu uz franjevački *Papinski atenej Antonianum*, a na čelu joj je hrvatski franjevac o. Karlo Balić. Dosadašnji mariološki kongresi bili su: prvi u Rimu 1950, drugi također u Rimu 1954, treći u Lourdesu 1958. Budući da je Drugi vatikanski sabor zaposlio velik broj teologa, četvrti mariološki kongres nije održan, kako se željelo, 1962, nego 1965. u Santo Domingu, a peti u Lisabonu-Fátimi 1967.²

Uz spomenute znanstvene mariološke kongrese održan je svaki put i tzv. marijanski kongres, zbor vjernika, koji se skupljaju da bi u život primijenili lijepu istinu i njezine posljedice, da je Blažena Djevica Marija bila — snagom otkupiteljske milosti, na osobit način podijeljene Gospi — majka Isusa Krista i suradnica u Njegovu otkupiteljskom djelu. Ovogodišnji marijanski kongres, koji će se održati djelomično u Zagrebu, a djelomično u Mariji Bistrici, bit će dvanaesti (prvi je bio godine 1902. u Fribourgu, u Švicarskoj³).

¹ *Mariologija* je grana teologije o Blaženoj Djevici Mariji.

² Cf. BONAVENTURA DUDA, *Mariološki internacionalni kongres u S. Domingu*. BOGOSLOVSKA SMOTRA 36 (1966) 106—114.

³ Cf. npr. G. GEENEN O. P., *Les antécédents doctrinaux et historiques de la consécration du monde au Cœur immaculé de Marie*, studija u zborniku *MARIA, études sur la Sainte Vierge* sous la direction d'HUBERT DU MANOIR S. I, t. I (Paris 1949) 865. Tu doznajemo da je na tom kongresu biskup Deruaz u ime pape Leona XIII okrunio Gospu u friburškoj katedrali pod imenom *Naše Gospe, Kraljice Svemira*, a kongres je izglasao želju da papa svečano proglasi Mariju kraljicom svemira i da se na dan 31. svibnja slavi blagdan Marijin pod tim nazivom (ib).

Miljenko Belić, rođen 1921. u Đakovu, u Družbu Isusovu stupio 1939, filozofiju i teologiju slušao na Filozofsko-teološkom institutu D. I. u Zagrebu i na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, gdje je 1962. doktorirao iz teologije tezom o kojoj govori u ovome članku. Sudjelovao je na međunarodnim znanstvenim kongresima u Oxfordu, Edimburghu, Loyoli i Beču. Profesor filozofije i rektor Bogoslovnog sjemeništa u Sarajevu.

Nisu mi poznati razlozi koji su prevagnuli da se mariološki i marijanski kongres održe u Zagrebu. Svakako, nas Hrvate ta odluka veseli ne samo zato što je održavanje znanstvenog skupa, bar pod nekim vidikom, priznanje i onoj kulturnoj sredini u kojoj se takav zbor drži, nego i zato što u mariologiji upravo Hrvati i hrvatski teološki istraživači imaju još podosta reći znanstvenomu svijetu.

Ta naša riječ u mariologiji nije samo neka zanimljivost s povijesnoga stanovišta, nego je, budući da je svjedočanstvo vjere jednog dijela Kristove Crkve, dokument tzv. Tradicije, i po tom izvor daljnjeg teološkog istraživanja. I mi smo, naime, Hrvati katolici dio Kristove Crkve, koju vodi Duh Sveti, i zato je i vjeru našega puka vodio Duh Sveti tako da je i ona indicij autentične Tradicije kao nositeljice cjelovite baštine Božje Objave, a pod vodstvom Crkvenog učiteljstva. Ujedno vjera hrvatskog puka u svakom razdoblju svoje povijesti upućuje i na druge indicije Tradicije time što i ona ima negdje svoje izvore, danas nama poznate ili nepoznate, pa i svako je razdoblje utjecalo na oblikovanje vjere slijedećih generacija.

U prvi mah moglo bi se činiti kao da hrvatska mariološka Tradicija nema mnogo zajedničkoga s temom ovogodišnjeg mariološkog kongresa. Ovaj će, naime, kongres obraditi razdoblje od 6. do 11. stoljeća. U tom su se razdoblju većinom na Istoku rascvali elementi za koje se zanimaju mariolozi, a Hrvati istom počinju primati kršćanstvo u 7. stoljeću i, unatoč jakom utjecaju Istoka, ostaju vezani uz Zapad. No uza sve to ovogodišnji mariološki kongres treba da nas zanima prvo zato što i u tom razdoblju imamo nekoliko za mariologiju vrijednih podataka, a drugo zato što je hrvatska mariološka tradicija kasnijih razdoblja veoma bogata. Ta se kasnija razdoblja organski vežu uz prijašnja, a i ta će se obrađivati na daljnjim mariološkim kongresima, za koje treba da se počnemo spremati razmjerno rano.

Već sam početak kršćanstva kod Hrvata obilježen je istaknutim štovanjem Presvete Djevice. »Zelena svjetlo« za taj smjer upalio je već Ivan Ravenjanin, obnovitelj splitske nadbiskupije, kad je nakon propasti stare Salone i nakon ostalih potresa seobe naroda pretvorio nekadašnji Dioklecijanov mauzolej u splitsku katedralu i posvetio je Marijinu Uznesenju.

Prof. don Lovre Katić tvrdi da je u Hrvatskoj za vrijeme vladara narodne krvi najviše crkvi bilo posvećeno Presvetoj Djevici.⁴

Prof. o. Stjepan Sakač analizira tekstove nekih povelja hrvatskih vladara iz toga razdoblja. Njegov je rezultat da je onaj pijetet kojim je kratka uobičajena formula datiranja »godine od Upućenja Gospodnjeg«

⁴ Cf. prof. dr LOVRE KATIĆ, *Štovanje Blažene Djevice u starih Hrvata*, članak u KALENDAR SRDCA ISUSOVA I MARIJINA ZA PRESTUPNU GODINU 1944, Zagreb 1943, 118.

proširena u: »godine Krista, otkako je uzeo tijelo od Svete Djevice...« nešto jedinstveno, pravi *hapax legómenon* u tadanjem kršćanstvu.⁵

Spomenimo i nekoliko marioloških indicija iz kasnijega vremena! Zagrebački obred ima podosta mariološki zanimljivih, pa i značajnih elemenata, tako npr. zaseban marijanski *Gloria* u Misi, koji se molio na blagdane Presvete Djevice. U njemu već u tom davnom periodu, tj. u XIII st., dakle dobrano prije dogmatizacije iz godine 1950. — dolazi rečenica: »Quoniam Tu solus... altissimus Mariam coronans... — Jer Ti si jedini... svevišnji, koji Mariju kruniš!«⁶

Rimski brevijar ima za 7. psalam Matutina općeg oficija Marijinih blagdana ovu antifonu: »Gaude, Maria Virgo: cunctas haereses sola interemisti in universo mundo! — Raduj se, Djevice Marijo, Ti sama uništila si sva krivovjerja po čitavom svijetu!« U vezi s tom antifonom ima Zagreb veliku novost za mariologe i liturgičare. Kao što je poznato, srednjovjekovni rukopisi mnogo se služe kraticama i često ispisuju tek prve riječi onih tekstova koje su tadašnji čitatelji tih rukopisa općenito znali napamet. No upravo zbog toga skraćivanja ostaje nerješeno pitanje je li tada, u vrijeme tog skraćenog pisanja, tekst bio isti kao i danas. Antifona *Gaude Maria Virgo* također je bila nepotpuno ispisivana i zato se i o njoj može postaviti pitanje je li doista imala svoj današnji oblik i u vrijeme kad se, doduše, počinje javljati u rukopisima, ali samo sa svojim prvim riječima. Prema stanju donedavnog istraživanja najstariji rukopis koji ima tekst cijele antifone jest iz XVI st. Međutim, nedavno je preč. gosp. Mihael Dudaš pronašao čitav tekst te antifone, potpuno identičan s današnjim, u zagrebačkom brevijaru, pisanom oko god. 1290.⁷

Rukopise šibenskog samostana sv. Frane (oo. konventualaca) s obzirom na mariološke elemente obradio je kao svoju doktorsku disertaciju na Teološkom fakultetu u Zagrebu godine 1958. preč. g. Andrija Antić.⁸

⁵ U studiji STJ. SAKAČ S. I, *Le culte marial en Croatie-Dalmatie médiévale (640—1090)* u zborniku *MARIA, études sur la Sainte Vierge...* t. V (Paris 1958) 621—658, autor govori o hrvatskim marijanskim formulama datiranja u razdoblju od 744. godine do 1145. i navodi za to vrijeme pet primjera, što nipošto ne znači da su jedini (str. 638—640). Gore citirani primjer uzet je sa str. 639, a na str. 640. Sakač piše doslovno: »Izvan srednjovjekovne Hrvatske ne postoji, koliko se znade, nijedan dokumenat javnog ili privatnog prava, gdje bi se godine računale na tako pobožan i originalan način i gdje bi dostojanstvo i svetost djevičanskoga Marijina majčinstva bile tako savjesno izražene, priznate i istaknute. To je, čini se, isključivo hrvatski doprinos općem kultu Presvete Djevice.«

⁶ Radi se o misalu iz kraja XIII stoljeća: *Missale plenum XIII ex* u zagrebačkoj Metropolitanskoj biblioteci, kodeks *MR 70*, fol. 344 v. Cf. D. KNI EWALD, *Liturgika*, Zagreb 1937, 356 (nota 34).

⁷ Marijin Eulogij dolazi na 18 mjesta u *MR 67*! Taj brevijar opisuje dr. Kniewald u studiji *Zagrebački liturgijski kodeksi XI.—XV. stoljeća* u *CROATIA SACRA* 19 (1940) 1—128 i datira, uzevši u obzir sve podatke i njihovu analizu, ovako: »... možemo prihvatiti §. 1290. kao vrijeme, kad je *MR 67* bio uglavnom gotov...« (pg. 69). M. Dudaš u svojoj još nepubliciranoj mariološkoj studiji navodi sva mjesta gdje se taj marijanski eulogij — bilo kao antifona bilo kao rezponzorij — nalazi u kodeksu *MR 67*. Ovime mu zahvaljujem za gornje podatke!

⁸ ANDRIJA ANTIĆ, *Univerzalna posrednica u šibenskim kodeksima (XIII—XV st.)*, Doktorska disertacija. Betina kod Šibenika 1958, (in-4° str. III+221). Daktilogram u arhivu Rkt. bogoslovnog fakulteta u Zagrebu.

I uopće govoreći, sretna je inicijativa za istraživanje hrvatske teologije, napose mariologije, da se kao doktorske disertacije obrađuju teme iz naše povijesti.

Splićanin Lovro Grizogon (1590—1650) izdaje golemo djelo u tri velika sveska, enciklopediju o Presvetoj Djevici sa stanovišta znanstvenog, dogmatskog, i praktičnog pastoralnog pod naslovom *Mundus Marianus*. Ante Katalinić D. I. (koji je doktorirao disertacijom o nauci Lovre Grizogona o kraljevskoj uzvišenosti i moći Presvete Djevice), napisao je kratak prikaz o Grizogonu u novom izdanju uglednog *Lexikon für Theologie und Kirche*⁹, opsežnije u rimskom časopisu *Marianum* 1962. i u zborniku *Kačić* 4 (1971), a doskora izlazi iz tiska od istog pisca knjiga o Lovri Grizogonu, prvom hrvatskom mariologu i o njegovu djelu.

O. Juraj Habdelić (1609—1678), koji je pripadao utjecajnom krugu zagrebačkog isusovačkog kolegija — a taj je god. 1669. prerastao u sveučilište i za hrvatsku kulturu značio je veoma mnogo — ima u svojim djelima krasnih i veoma izrazitih marioloških tekstova, koji bi mogli pripomoći — kako kažu teolozi, koliko-toliko upućeni u Habdelićeva djela — kao svjedoci Tradicije, kao novo svjetlo u rješavanju nekih još nedovoljno riješenih marioloških pitanja.

Nešto slično moglo bi se reći i o malo kasnijem piscu i veoma utjecajnom pučkom misionaru, čovjeku natprosječne kreposti, Jurju Mulihi D. I. (1694—1754). Piscu ovog članka nije poznato da li je tko obrađivao Muliha sa stanovišta mariologije, dok u studiji *Jurja Habdelića Zerczalo Mariansko*, što izlazi u jednom od narednih brojeva revije *Kolo* Ivan Fuček obrađuje tu knjigu i s teološko-mariološkog vidika.

O. Antun Kanižlić D. I. (1699—1777) poznat je u povijesti hrvatske književnosti kao prvak kasnoga baroka u Slavoniji (*Sveta Rožalija panormitanska divica*), kao pisac velikog djela kontroverzističke teologije, prvog te struke na hrvatskom jeziku (*Kamen pravi smutnje velike*, izdan posmrtno 1780), kao dobro primljen pučki pisac (njegova *Mala i svakomu potrebná bogoslovica* je, na primjer, po broju izdanja nadmašila sve slavonske knjige prije Preporoda). Napisao je veliko djelo o Presvetoj Djevici, *Utočište Blaženoj Divici Mariji* (1759), ima XXXVI + 874 stranice male osmine, iza *Kamena* . . . najveće Kanižlićevo djelo. Kanižlić nije pisao *Utočište* . . . kao prilog teološkoj znanosti, nego kao priručnik pučke pobožnosti, napose ukoliko je vezana uz Gospino proštenišće u Aljmašu (na ušću Drave u Dunav). To djelo, premda pučko, donosi veoma mnogo precizne teološke građe, dakako najviše iz mariologije, i može poslužiti kao svjedok Tradicije i za neka, u novije vrijeme živo raspravljana mariološka pitanja — npr. o paralelizmu između Presvete Djevice i Njezina Sina, o osobitom načinu kojim je Ona otkupljena. O tom je napisao članak M. Belić pod naslovom »Prva od Isukrsta otkupljena« — misli

⁹ Band VI (1961), Sp. 1160—1161.

Antuna Kanižlića (1699—1777) o Otkupljenju Presvete Djevice u zborniku franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja Kačić¹⁰. Belić je obradio čitavu Kanižličevu mariologiju kao svoju disertaciju na zagrebačkom Bogoslovskom fakultetu god. 1962. A uopće govoreći, Kanižličev profinjeni teološki »osjećaj« može biti u mariologiji dobar vodič.

Zahvatili smo u ovom prikazu na nekoliko mjesta u golemu i bogatu hrvatsku mariološku riznicu. Tih nekoliko zahvata daje slutiti da bi se kod nas još mnogo toga moglo naći.¹¹ Nadamo se da će 6. mariološki kongres i kod hrvatskih teoloških istraživača pobuditi novu poduzetnost i da će zajedno s 12. marijanskim kongresom povećati štovanje Presvete Djevice. Daj Bože! Ta to je naš dug ponajprije samoj Presvetoj Djevici, a onda i domovini nam Hrvatskoj.

¹⁰ *Kačić* 3 (Split 1970) 77—86. Taj je svezak posvećen 70-godišnjici života oca Karla Balića.

¹¹ Vjerojatno bi ugodnih iznenađenja mogla donijeti teološka analiza marijanskih djela što ih je napisao prvi pisac hrvatske gramatike Bartol Kačić D. I. (1575—1650): tako knjige *Istoria Lauretana* (1617. — 192 str) ili knjige *Život Gospodina Našega Isukrsta* (1638. 1. izd: 132 str), gdje se radi i o Marijinu životu. Valjalo bi s mariološkog stanovišta proučiti i spise drugih nabožnih starih pisaca (franjevaca, dijecezanskih svećenika i ostalih), a ne bi bio bez koristi ni studij religioznog folkloru — narodnih pjesama, običaja, likovne umjetnosti (vezova) i sl. kao svjedoka najstarijih tradicija. Isto vrijedi i za glagoljsku književnost.